

2012

Ársskýrsla Fornverkaskólans

Skagafjörður

Júlí 2012

Efnisyfirlit

EFNISYFIRLIT	1
STARFSEMI FORNVERKASKÓLANS 2012	2
STYRKIR	3
ÚTGÁFA	3
UPPLÝSINGASKILTÍ	3
ERLENT SAMSTARF	3
NÁMSKEIÐ	5
TORFHLEÐSLA OG GRINDASMÍÐI 7-10. JÚNÍ 2012	6
TORF- OG GRJÓTHLEÐSLA 13.-16. ÁGÚST 2012	6
TORFHLEÐSLA 4. JÚNÍ OG 14-15. JÚNÍ	7
STARFSÁRIÐ 2012	7

Starfsemi Fornverkaskólans 2012

Mynd 1. Nýir gluggar voru settir í frambæinn í október 2011. Þeir voru smíðaðir af Braga Skúlasyni húsasmíðameistara.

Mynd 2. Tyrfingsstaðir eftir námskeiðin í júní 2011.

Nú er lokið sjötta starfsári Fornverkaskólans og eru nemendur orðnir hátt á annað hundrað frá upphafi en alls sóttu 26 námskeið á árinu. Rúmlega helmingur nemenda kom erlendis frá. Tvenn námskeið og ein kynning voru haldin á Tyrfingsstöðum í júnímánuði. Í ágúst var í fyrsta skiptið haldið námskeið utan Skagafjarðar en það var haldið í Hjarðarhaga á Jökuldal þar sem gert var við fjárhús og hluta hlöðu. Á Tyrfingsstöðum hófust viðgerðir á baðstofu og búið er að gera við suðurvegg og austurgafli baðstofu, hluta suðurveggjar og austurvegg í fjósi. Ábúendur á Tyrfingsstöðum þau Kristín Jóhannsdóttir og Sigurður Björnsson tóku þátt í undirbúningi og frágangi á Tyrfingsstöðum vegna námskeiða. Lögðu þau fram tæki og vinnu á meðan á námskeiðum stóð og sáu um mat og kaffi.

Verkefnisstjóri:

Bryndís Zoëga starfsmaður Byggðasafns Skagfirðinga var í 20% starfshlutfalli hjá Fornverkaskólanum.

Heimasíða verkefnisins er www.fornverkaskolinn.is.

Stjórn skipa:

Atli Már Óskarsson, Fjölbrautaskóla Norðurlands vestra.

Guðrún Þóra Gunnarsdóttir, Háskólanum á Hólum.

Sigríður Sigurðardóttir, Byggðasafni Skagfirðinga.

Kennarar:

Bragi Skúlason, húsasmíðameistari.

Helgi Sigurðsson, Fornverki ehf.

Styrkir

Styrkir fyrir starfsárið 2012	Kr.	Nýttur
Menningarráð Norðurlands Vestra	250.000	2012
Vaxtasamningur Norðurlands vestra	300.000	2012
Mennta- og menningarmálaráðuneyti	500.000	2012
Samtals	1.050.000	

MENNTA- OG
MENNINGARMÁLARÁÐUNEYTIÐ

Heildarstyrkir fyrir árið 2012 voru 1.050.000 kr. sem er innan við helmingur þeirra styrkja sem fengust fyrir árið 2011 en þá nam upphæðin í heild 2.550.000 kr. Menningarráð Norðurlands vestra sem stutt hefur dyggilega við Fornverkaskólann frá upphafi, veitti tvo styrki. Annars vegar styrk upp á 300.000 kr. til þess að halda námskeið í torfhleðslu og grindarsmíði á Tyrfingsstöðum og hins vegar styrk til þess að halda alþjóðlegt námskeið á Tyrfingsstöðum í tengslum við evrópuverkefni sem Fornverkaskólinn var þáttakandi í. Verkefnið nefndist Námskeið í torfhleðslu – „menningararfur og sjálfbær ferðaþjónusta 2012.” Mennta- og menningarráðuneytið veitti Fornverkaskólanum rekstrarstyrk upp á 500.000 kr. og er það í fyrsta sinn sem að styrkur fæst beint í rekstur verkefnisins.

Útgáfa

Í júnímánuði kom út á ensku smáritið Gamlir Byggingahættir eftir Sigríði Sigurðardóttur safnstjóra Byggðasafns Skagfirðinga. Hún ber heitið Traditional Building Methods og kom sér sérstaklega vel þar sem að erlendir nemendur voru hátt í tuttugu talsins. Bókin er í senn kennslu- og fræðslurit sem er að grunni byggt á smáriti sem Sigríður skrifaði árið 2005 en hafði eingöngu verið aðgengilegt á netinu.

Upplýsingaskilti

Upplýsingaskilti við Tyrfingsstaði hefur loks fengið varanlegt stæði við þjóðveginn fram Kjálka. Það voru ábúendur á Tyrfingsstöðum sem komu skiltinu fyrir og að þeirra sögn hefur töluverð umferð ferðafólks verið um svæðið í sumar og það er því ánægjulegt að skiltið skuli loks vera komið á sinn stað. Menningarráð Norðurlands vestra og Vaxtasamningur Norðurlands vestra styrktu gerð skiltisins.

Erlent samstarf

Haustið 2010 fengu Fornverkaskólinn og Byggðasafn Skagfirðinga 500.000 kr. styrk til verkefnisins: *Áframhaldandi uppbygging Fornverkaskólans og erlent samstarf*. Með því skapaðist möguleiki fyrir Fornverkaskólann til að taka þátt í verkefnum og sækja um erlenda styrki í samstarfi við erlenda og innlenda aðila. Ekki fengust allir styrkir sem sótt var um en hér að neðan er sagt frá þremur samstarfsverkefnum sem komu út úr þessum verkefni.

Mynd 3. Hópurinn að störfum – verið er að fjarlægja ónýtan torfvegg sem er endurnýttur við hleðslu nýs veggjar.

Þetta var þriðja heimsóknin frá háskólanum og hefur forsvarsmaður skólans óskað eftir að koma með hóp í maí 2013.

Dagana 3-5. júní 2012 dvöldu 10 nemendur frá landfræðideild Southern Connecticut State University, ásamt kennara, í Skagafirði en tilgangur heimsóknar þeirra var að kynna íslenskum byggingaarfi og fengu þau kynningu á Tyrfingsstöðum mánudaginn 4. júní. Þar var farið yfir helstu gerðir torfs og torfskurð og –stungu. Suðurveggur baðstofu var rifinn og hlaðinn upp að nýju.

Mynd 4. Helgi Sigurðsson (til hægri) frá Fornverki ehf. sá um kennslu á námskeiðinu og leiðbeinir hér við torfskurð með ljá. Ljósmynd Sian Loftus.

Þann 11. júní tók verkefnisstjóri Fornverkaskólans á móti hópí fólks sem kominn var frá Skotlandi til þess að kynna sér íslenskan byggingaarf og varðveislu hans og menningartengda ferðaþjónustu. Heimsóknin var hluti af Evrópuverkefni sem Fornverkaskólinn var þátttakandi að og nefnist CHIST eða Cultural Heritage Interpretation

and Sustainable Tourism. Það var styrkt af Menntaáætlun Evrópusambandsins og var samstarfsaðili Fornverkaskólans skosk samtök sem nefnast ARCH Network. Fornverkaskólinn sá um og skipulagði dvölinna á Íslandi sem stóð yfir í sjö daga. Þátttakendur komu frá ýmsum stofnunum, fyrirtækjum og félagasamtökum í Skotlandi en eiga það öll sameiginlegt að starfa að minjavörslu eða menningartengdri ferðaþjónustu. Á námskeiðinu var lögð áhersla á að kynna fyrir þátttakendum torfhleðslu, torfið sem efni og notkun þess en

torfið sem byggingarefni er sameiginlegur menningararfur Íslendinga og Skota. Auk námskeiðsins á Tyrfingsstöðum voru starfsmenn Húsasafns Þjóðminjasafnsins sóttir heim, skoðaðar voru ýmsar húsagerðir, bæði torfi, timbri og grjóti. Farið var heim að Hólum og Víðimýrarkirkja, Glaumbær, Áshúsið, bæjardyrnar á Reynistað, Þingeyrarkirkja og fleiri hús skoðuð. Verkefnið gekk í alla staði vel og hefur ARCH Network óskað eftir frekara samstarfi við Fornverkaskólann en ekki hefur verið tekin ákvörðun um framvinduna.

Umsögn eins þátttakenda í CHIST 2012 Sian Loftus, The National Trust for Scotland: „*The turf building course was inspirational. Not only did we learn the practical skills to build and repair turf buildings but we did so on a very significant group of buildings in the most beautiful location. The walk to cut torfur was breath taking. The quality and integrity of the repairs is plain to see and it was an honour to have been a part of the project, if only for a few days. There is clearly a close working partnership between the heritage museum, the contractor and the owners and I look forward to hearing how the project progresses. The results to date are a credited to all who have worked to develop and deliver the project.*“

Námskeið

Mynd 5. Grindin komin í hlöðuna og nú á bara eftir að klára torfveggina sem hlaðnir eru úr hnaus.

Mynd 6. Nýjar stoðir voru settar í baðstofuna en þær gömlu höfðu sigið um 40sm þar sem mest var.

Undirbúningur fyrir námskeiðin hófst í lok maí þegar fjarlægðar voru úr baðstofu ónýtar klæðningar og innréttingar og annað sem þar var. Mest allt torf var tekið á Tyrfingsstöðum og fór efnistaka að mestu fram á námskeiðum að þessu sinni.

Mynd 7. Nemendur á námskeiðinu ásamt kennurum og aðstoðarmönnum.

samir og náðir því að klára SA-horn baðstofu og gera við austurgafli hennar auk þess sem skipt var um stoðir í grindinni. Að lokum var tekið af fjóspaki, teknir niður hluti veggja og hreinsað út úr fjósinu sem eftir stóð tilbúið til viðgerða. Kennari á námskeiðinu var Helgi Sigurðsson hjá Fornverki ehf. og honum til aðstoðar var Sigurður Björnsson á Tyrfingsstöðum. Kristín Jóhannsdóttir sá um að elda ofan í mannskapinn.

Torfhleðsla og grindasmíði 7-10. júní 2012

Fjórir nemendur mættu á námskeið sem haldið var í byrjun júní en töluvert var um afbókanir á námskeiðið skömmu áður en það hófst. Nemendur voru frá suðvesturlandi, Skagafirði og sá sem lengst kom að vara alla leið frá Skotlandi. Námskeiðið gekk vel enda nemendur afar áhuga-

Torf- og grjóthleðsla 13.-16. ágúst 2012

Mynd 8. Nemendur ásamt kennara og smið sem sá um smíði húsgrindar.

daga langt og voru alls átta nemendur, þar af tveir af eigendum Hjarðarhaga. Helgi Sigurðsson hjá Fornverki ehf. sjá um kennslu í torf- og grjóthleðslu en Björn Björgvinsson sá um smíði húsgrindar. Nemendur komu allir af Austurlandi nema einn fornleifafræðingur sem kom frá Frakklandi. Húsráðendur sáu um gistingu fyrir þá sem þurftu og mat á meðan á

Fornverkaskólinn hélt námskeið í Hjarðarhaga á Jökuldal um miðjan ágúst mánuð og er það fyrsta námskeiðið sem haldið er utan Skagafjarðar. Námskeiðið var haldið í samstarfi við eigendur jarðarinnar sem sáu um fjármögnun við efniskostnað og fengust til þess styrkir frá Húsafriðunarnefnd og Menningarráði Austurlands.

Námskeiðið var fjögurra

námskeiðinu stóð og var það gert með mikilli þrýði. Námskeiðinu lauk svo með útskriftarveislu. Gert var við 20. aldar fjárhús sem stendur skammt ofan Þjóðveggar 1. Veggir eru úr torfi og grjóti en þak með hrísi og torf yfir. Byrjað var á því að hreinsa burtu ónýta veggir sem síðan voru hlaðnir upp á ný og var grindin smíðuð um leið. Síðan var sett hrís á þak og tyrft yfir. Byrjað var á viðgerð á hlöðu en ekki náðist að klára fyrir lok námskeiðsins en stefnt var að því að eigendur mundu klára haustið 2012 og buðust nokkrir nemendur til að taka þátt í verkinu.

Torfhleðsla 4. júní og 14-15. júní

Mynd 9. Nemendur hlusta af áhuga á Helga Sigurðsson hjá Fornverki skýra út hvernig stínga á klömburur. Ljósmynd: Sian Loftus.

Eins og kemur fram hér að framan þá voru tvö styttri námskeið haldin á Tyrfingsstöðum í júní fyrir erlenda nemendur. Á fyrra námskeiðinu sem var aðeins dags-námskeið náðist að fjarlægja suðurvegg baðstofu og hlaða upp að nýju og moka að nokkru úr eldhúsi. Á síðara námskeiðinu voru hlaðnir veggir í fjósi og hefur nú verið gert við um rúmlega þriðjung

veggja í fjósi en eftir stendur að gera við grind og þak sem vonandi klárast sumarið 2013.

Starfsárið 2012

Ekki reyndist unnt að halda öll þau námskeið sem stefnt var að því að halda á árinu 2012. Helsta ástæðan er sú að töluvert minna fjármagn fékkst til starfseminnar en undanfarin ár og voru ráðstöfunartekjur aðeins um helmingur þess sem áætlaður var fyrir árið. Þrátt fyrir það vannst töluvert á árinu en viðgerðir á Tyrfingsstöðum gengu vel og námskeið var haldið á Austurlandi sem var vel sótt. Reynslan af því sýndi að Fornverkaskólinn er í stakk búinn til þess að halda námskeið hvar sem er á landinu séu allar forsendur fyrir hendi. Annað nýtt í starfseminni var samstarf við Byggðasafn Skagfirðinga um námskeið í Hrossháravinnslu og vefnaði á Kljásteynavefstól. Byggðasafnið hélt námskeið til tilraunar fyrir tvo starfsmenn safnsins og standa vonir til þess að hægt verði að bjóða upp á slíkt námskeið fyrir almenning á vegum Byggðasafnsins og Fornverkaskólans 2013. Byggðasafnið lét jafnframt smíða kljásteynavefstól í samstarfi við Museumssenteret í Hörðalandi í Noregi og kom Fornverkaskólinn að því. Tveir starfsmenn safnsins tóku þátt í að setja upp vef í stólinn undir stjórn Ragnheiðar Þórsdóttur. Stefnt er að því að smíða fleiri vefstóla og væntingar standa til að Byggðasafnið og Fornverkaskólinn bjóði upp á námskeið í vefnaði vonandi strax árið 2013.